

Куліш В.А.

аспірант кафедри економічної теорії,
макро- та мікроекономіки,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито сутність іноземного інвестування, а також прямого та портфельного іноземного інвестування. Висвітлено динаміку надходжень іноземних інвестицій в економіку України. Показано співвідношення рівня залучення прямих та портфельних іноземних інвестицій. Проаналізовано географію та структуру прямих іноземних інвестицій. Досліджено сучасний стан надходження інших інвестиційних зобов'язань, до яких, зокрема, належать кредити та позики Міжнародного валютного фонду.

Ключові слова: іноземні інвестиції, прями іноземні інвестиції, портфельні іноземні інвестиції, географія прямих іноземних інвестицій, структура прямих іноземних інвестицій, зовнішній борг.

В статтє раскрыта сущность иностранного инвестирования, а также прямого и портфельного иностранного инвестирования. Освещена динамика поступлений иностранных инвестиций в экономику Украины. Показано соотношение уровня привлечения прямых и портфельных иностранных инвестиций. Проанализированы география и структура прямых иностранных инвестиций. Исследовано современное состояние поступления других инвестиционных обязательств, к которым, в частности, относятся кредиты и займы Международного валютного фонда.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, прямые иностранные инвестиции, портфельные иностранные инвестиции, география прямых иностранных инвестиций, структура прямых иностранных инвестиций, внешний долг.

Kulich V.A. EVALUATION OF FOREIGN INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY

Foreign investment is money, securities, property and property rights, results of intellectual activity, other values stipulated by current legislation, which are invested by foreign investors in objects of investment activity that are not prohibited by law in order to profit or achieve a social effect. In the conditions of integration processes in the modern world, the inflow of foreign investment becomes one of the main criteria for the status of the country, its success in entering the world economy. The socio-economic and political development of Ukraine at the present stage is aimed at forming a developed open market economy. The shortage of domestic sources of financing for the economy provokes the need for attracting foreign investment, which in turn is one of the most important means for achieving economic growth of the economy, technological re-equipment of production, development of export industries. Foreign investors consider it more attractive to invest in areas of high profitability, which provide a quick return on small deposits, infrastructure, etc. The attraction of foreign investment enables the recipient country to obtain a number of benefits, the main ones are: improving the balance of payments; transfer of the latest technologies and know-how; complex use of resources; development of export potential and reduction of dependence on imports; achievement of socio-economic effect (increase of employment level, development of social infrastructure, etc.). At the same time, the use of foreign investment for the country is a potential source of threats, such as exploitation of raw materials and pollution, increasing the country's dependence on foreign capital, reducing the competitiveness of domestic commodity producers, and transferring capital abroad.

Key words: foreign investment, foreign direct investment, portfolio foreign investment, geography of foreign direct investment, foreign direct investment, foreign debt.

Постановка проблеми. В умовах інтеграційних процесів в сучасному світі надходження іноземних інвестицій стає одним з

головних критеріїв статусу країни, її успішності щодо входження до світового господарства. Соціально-економічний та політичний розви-

ток України на сучасному етапі спрямований на формування розвиненої відкритої ринкової економіки. Дефіцит власних джерел фінансування економіки провокує потребу залучення іноземних інвестицій, які є одним з вагомих засобів досягнення економічного зростання економіки, технологічного переоснащення виробництва, розвитку експортних галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання іноземних інвестицій досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Серед зарубіжних учених можна виокремити таких, як Л. Гітман, М. Джонк [1], А. Зелль [2], Дж. Розенберг [3], У. Шарп, Дж. Бейлі [4]. У вітчизняній науці проблемам інвестування присвячено праці таких авторів, як В. Базилевич [5], В. Захожай, В. Федоренко [6], Н. Ковтун [7], О. Оніщенко [8], В. Осецький [9], А. Прошаликіна [10], Г. Харламова [11], В. Червякова [12].

В роботах Л. Гітмана та М. Джонка [1] розглядаються глобальні аспекти інвестиційної діяльності, роль інвестицій в економіці, стратегії та засоби досягнення інвестиційних цілей, учасники інвестиційного процесу, види інвесторів та інвестицій, інструменти інвестування тощо. А. Зелль [2] висвітлює теоретичні міркування, які підкріплені прикладом дослідження інвестицій під час заснування самостійного підприємства. У термінологічному словнику Дж. Розенберга [3] наведено більше 7 500 багатосторонніх визначень різних термінів та понять сфери інвестування, представлено весь спектр традиційних та сучасних вживань терміна, його спеціалізовані та загальні значення. В підручнику «Інвестиції» У. Шарп та Дж. Бейлі [4] розглядають цілі та інструменти фінансування, описують всі типи цінних паперів та фондових ринків, відображають теорію й практику їх функціонування, наводять конкретні приклади.

В. Базилевич [5], Н. Ковтун [7], В. Осецький [9], А. Прошаликіна [10] проводять фундаментальні теоретичні та практичні дослідження сутності інвестування та основ інвестиційного процесу. В. Червякова [12] та О. Оніщенко [8] розглядають теоретичні

аспекти визначення інвестиційного клімату, а також проблеми та шляхи його покращення. Г. Харламова [11] проводить дослідження та моделювання інвестиційної позиції, інвестиційного клімату та безпеки.

В економічних наукових літературних джерелах термін «іноземні інвестиції» як економічне явище здавна привертав і привертає увагу вчених-економістів, тлумачиться неоднозначно та різнобічно.

Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції – це «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [13].

Згідно з В. Федоренком та В. Захожаєм, іноземні інвестиції є всіма видами цінностей, які вкладаються в об'єкти інвестиційної діяльності на території тієї чи іншої країни [6, с. 93].

На думку Л. Павлової, іноземні інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку [14, с. 399].

Отже, іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Мета статті полягає у визначенні теоретико-методологічних основ іноземного інвестування та аналізі розвитку й тенденцій залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду в структурі іноземних інвестицій розрізняють:

- прямі іноземні інвестиції (англ. “Foreign Direct Investment”);
- портфельні іноземні інвестиції (англ. “Foreign Portfolio Investment”);

– інші інвестиції.

Згідно з визначенням Державної служби статистики України пряма інвестиція – це категорія міжнародної інвестиційної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці – резидента однієї країни здійснювати контроль або істотний вплив на діяльність підприємства, що є резидентом іншої країни. Інвестиція є прямою, якщо капітал/права власності нерезидента становить не менше 10% вартості статутного капіталу підприємства-резидента або нерезидент має не менше 10% голосів в управлінні підприємства-резидента. До прямих інвестицій також відносять інвестиції, що отримані на основі концесійних договорів та договорів про спільну інвестиційну діяльність; кредитні ресурси, що надані/отримані в рамках операцій між підприємством прямого інвестування та прямим інвестором [10, с. 24].

Портфельні інвестиції визначаються як інвестиції в іноземні цінні папери, котрі не надають права контролю над об'єктом, у який інвестовано капітал з метою отримання прибутку [5, с. 460]. В Україні, згідно з визначенням Держстату, це менше 10% голосів в управлінні підприємства-резидента.

Розвиток загального ринку іноземного інвестування з 2001 по 2013 роки характеризувався позитивною динамікою, що з об'єктивних причин змінилось у 2014 році (рис. 1).

На 1 січня 2017 року обсяг іноземних інвестицій в економіку України склав 158 615 млн. дол. США, що майже на 3% менше за інвестиції аналогічного періоду попереднього року (162 431 млн. дол. США).

Згідно з даними Національного банку України станом на 1 вересня 2017 року обсяг іноземних інвестицій в економіку України склав 165 216 млн. дол. США.

Згідно з даними Державної служби статистики України обсяги прямих іноземних інвестицій з 1994 року по 2017 роки збільшились майже в 172 рази (рис. 2).

Тенденція до збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій спостерігалась до 2014 року, однак 2015–2016 роки характеризувалися зменшенням цього показника. У 2017 році Україна змогла відновити позитивну динаміку.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31 грудня 2016 року становив 37 655,5 млн. дол. США

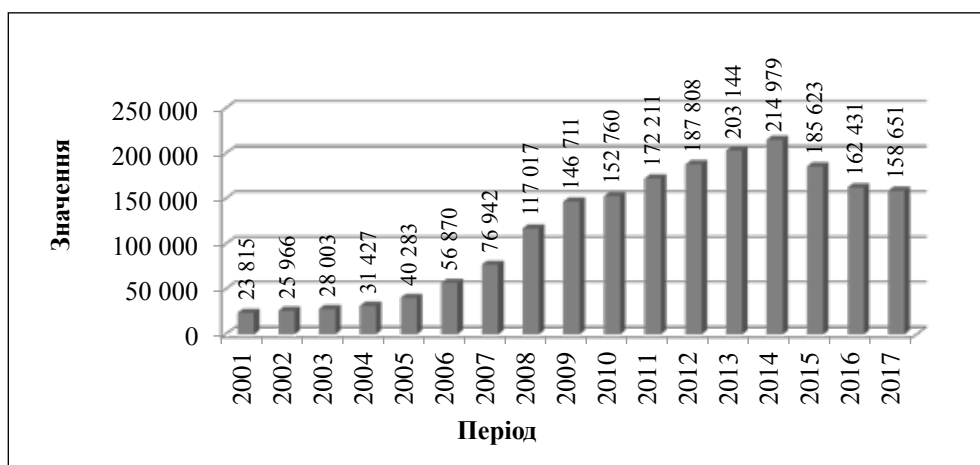

Рис. 1. Обсяг іноземних інвестицій у 2001–2017 роках, млн. дол. США

Дані за 1994–2016 роки наведені станом на 1 січня відповідного року; без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; з 2015 року дані публікуються в новому форматі за методологією КПБ6 (раніше – КПБ5))

Джерело: розроблено автором на основі джерела [15]

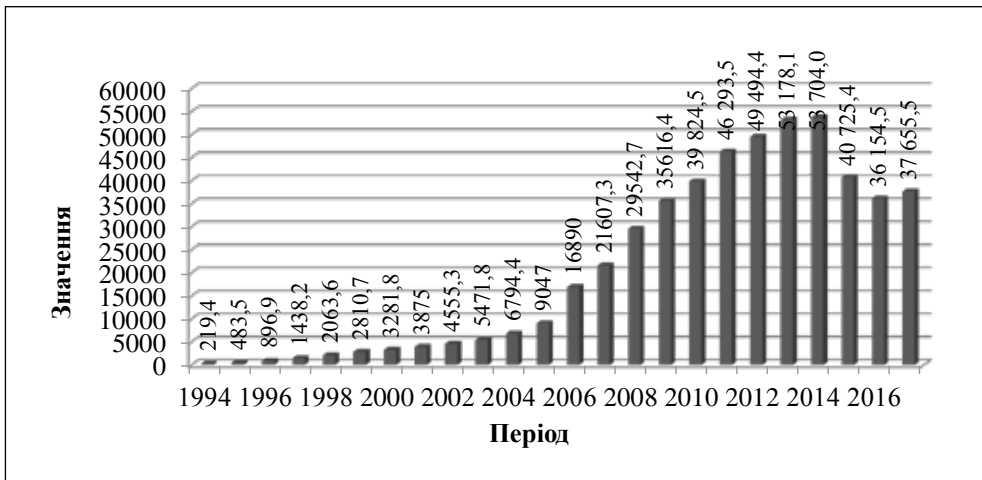

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у 1994–2017 роках, млн. дол. США

Дані за 1994–2016 роки наведені станом на 1 січня відповідного року; дані за 2017 рік наведені станом на 31 грудня 2016 року; дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції; дані наведені наростаючим підсумком з початку інвестування

Джерело: розроблено автором на основі джерела [16]

порівняно з 36 154,5 млн. дол. США за 2015 рік (приріст складає 1 501,0 млн. дол. США). Згідно з даними Державної служби статистики України станом на 1 жовтня 2017 року обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України склав 39 719,7 млн. дол. США.

Географічна структура іноземного інвестування в країні формується на основі двох основних груп факторів, пов'язаних між собою, а саме зовнішньоекономічних зв'язків з традиційними партнерами та потреби диверсифікації міжнародної інвестиційної діяльності. У цьому контексті характерними є переважання двосторонніх міждержавних угод, у яких практично не пророблені механізми участі в багатосторонніх міжнародних структурах; вузька орієнтація в міжнародних фінансових відносинах (переважно на МВФ та США). Загалом географія іноземних інвестицій досить стабільна (табл. 1).

У 2017 році (станом на 1 жовтня 2017 року) надходження прямих інвестицій здійснили інвестори 94 країн світу. Із країн ЄС в еконо-

міку України за 10 місяців 2017 року інвестовано 1 590,7 млн. дол. США, або майже 72% загального приросту обсягу вкладень за цей період [17]. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 80% загального обсягу прямих інвестицій, входять Кіпр (10 201,5 млн. дол. США), Нідерланди (6 560,7 млн. дол. США), Російська Федерація (4 393,2 млн. дол. США), Велика Британія (2 193,0 млн. дол. США), Німеччина (1 819,9 млн. дол. США), Віргінські Острови (Брит.) (1 653,2 млн. дол. США), Швейцарія (1 539,7 млн. дол. США), Франція (1 355,6 млн. дол. США), Австрія (1 344,5 млн. дол. США) та Люксембург (979,4 млн. дол. США) (рис. 3).

Іноземні інвестори вбачають привабливішим вкладати кошти у сфери з високим рівнем рентабельності, які забезпечують швидку віддачу за невеликих внесків. Так, згідно з даними Державної служби статистики України, до основних сфер іноземного інвестування країн-інвесторів станом

Таблиця 1

Географія прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у 2011–2017 роках, млн. дол. США (дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції)

Країна інвестицій	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	%	2017 рік	%
Усього	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	40 725,4	36 154,5	100	37 655,5	100,0
Кіпр	9 620,5	12 700,8	15 907,7	17 725,6	12 769,4	10 239,5	28,3	9 691,6	25,7
Нідерланди	11 389,8	9 323,8	8 727,6	9 007,5	6 986,7	6 184,7	17,1	5 753,9	15,3
Російська Федерація	2 692,7	2 876,1	3 040,5	3 525,9	2 338,9	3 036,9	8,4	4 349,8	11,6
Велика Британія	2 229,9	2 536,4	2 496,9	2 768,2	2 153,4	1 790,3	5,0	2 046,3	5,4
Віргінські острови (Брит.)	1 384,9	1 580,2	1 888,2	2 275,9	1 988,3	1 715,0	4,7	1 766,5	4,7
Німеччина	5 001,2	5 329,8	4 496,3	2 908,4	2 105,2	1 598,2	4,4	1 606,6	4,3
Швейцарія	852,7	939,3	1 097,6	1 351,0	1 391,5	1 390,8	3,8	1 467,3	3,9
Франція	2 105,4	1 993,1	1 510,3	1 520,5	1 394,6	1 305,4	3,6	1 294,3	3,4
Австрія	1 798,9	2 317,5	2 476,9	2 314,0	1 648,7	1 559,8	4,3	1 272,8	3,4
Люксембург	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	1,0	965,4	2,6
Угорщина	697,6	678,5	684,3	685,9	593,2	614,9	1,7	770,7	2,0
Польща	913,0	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	2,1	760,4	2,0
США	1 107,6	966,6	976,5	934,7	701,6	634,1	1,8	698,8	1,9
Беліз	132,4	151,7	809,2	1 026,6	652,5	535,1	1,5	523,4	1,4
Швеція	1 108,9	1 141,9	1 084,4	439,3	360,2	328,9	0,9	322,2	0,9
Інші країни	3 899,1	4 338,7	5 052,2	5 844,9	4 433,8	4 098,7	11,3	4 365,5	11,6

Джерело: розроблено автором на основі джерела [16]

на 1 жовтня 2017 року належать промисловість (більше 27,3% загального обсягу інвестицій), фінансова та страхова діяльність (25,8%), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (майже 13,3%).

Інвестиції в операції з нерухомістю налічують 9,7% загальної кількості, професійна, наукова та технічна діяльність – 5,9%, а інформація та телекомунікації – 5,5%. Інші сфери акумулюють 12,5%.

Станом на 1 жовтня 2017 року майже 60% інвестицій припадає лише на три регіони, а саме м. Київ, Одеську область та Донецьку область. Майже 37% інвестицій надходить до м. Києва, майже 13% – до Одеської області, 9% – до Донецької області. Найменше інвестицій спрямовано до Чернігівської (0,17%), Кіровоградської (0,17%) та Чернівецької (0,05%) областей.

Чистий приріст прямих іноземних інвестицій має досить мінливий характер, що пояснюється нестабільною економікою України (рис. 4). Протягом 1994–2006 років спостерігався позитивний приріст, однак у 2007 році відбулося падіння, після чого спостерігається знову збільшення цього показника. Період з 2008 по 2015 роки характеризується скороченням притоку прямих іноземних інвестицій (за винятком 2011 і 2013 років). У 2015 році відбувся значний відтік (-12 978,6 млн. дол. США) інвестицій, який спостерігався також у 2016 році. В середньому приріст прямих іноземних інвестицій зменшується з темпом 26,896 за кожен період.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати низку вигід, основними з яких є поліпшення платіжного балансу, трансфер новітніх техно-

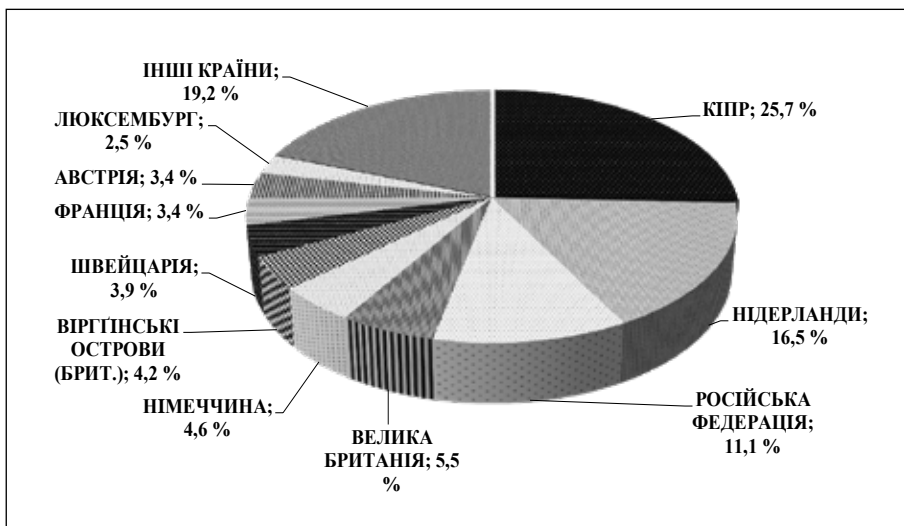

Рис. 3. Розподіл прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за основними країнами-інвесторами (% до загального обсягу) станом на 1 жовтня 2017 року

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: розроблено автором на основі джерела [16]

логій та ноу-хау, комплексне використання ресурсів, розвиток експортного потенціалу та зниження рівня залежності від імпорту, досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо).

Водночас використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон. Саме тому розглядається таке поняття, як інвестиційна безпека.

Під інвестиційною безпекою слід розуміти такий збалансований рівень (обсяг) власних та іноземних інвестицій, який стане основою довгострокової позитивної динаміки економіки, зможе забезпечити достатній рівень фінансування науково-технічної бази, дасть змогу створити та розвивати

інноваційні процеси та механізми [8, с. 176]. Тобто інвестиційна безпека – це одночасно і стан перебування економіки, і процес, який характеризує ефективність використання капіталовкладень.

Узагальнюючим показником інвестиційної безпеки є частка нагромадження інвестицій у ВВП, отже, до основних індикаторів інвестиційної безпеки відносяться темп приросту ПІ, обсяг ПІ до ВВП, чистий приріст ПІ, приріст ПІ до ВВП (табл. 2).

Індикатори інвестиційної безпеки характеризують ступінь прояву відповідних загроз. Одним з найважливіших показників, що характеризує ступінь розвитку країни, є відношення обсягу інвестицій до ВВП. Протягом аналізованого періоду цей показник має «безпечне» значення в період з 2009 по 2015 роки. Слід зазначити, що приріст прямих іноземних інвестицій до ВВП з кожним роком зменшується з 2007 року (з 5,6% до -5%) та сягає небезпечного рівня, оскільки ВВП зростає швидшими темпами.

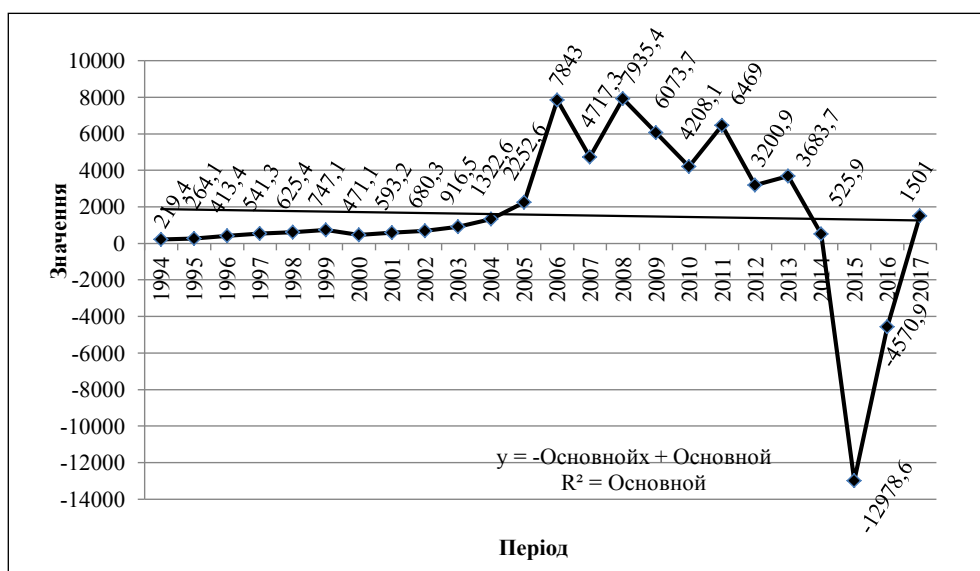

Рис. 4. Приріст прямих інвестицій (акціонерного капіталу), млн дол. США

Дані за 1994–2016 роки наведені станом на 1 січня відповідного року; без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; з 2015 року дані публікуються в новому форматі за методологією КПБ6 (раніше – КПБ5); дані за 1994–2016 роки наведені станом на 1 січня відповідного року; дані за 2017 рік наведені станом на 31 грудня 2016 року; дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції; дані наведені наростаючим підсумком з початку інвестування

Джерело: розроблено автором на основі джерела [16]

Таблиця 2

**Індикатори інвестиційної безпеки за 2004–2015 роки
(дані наведені станом на 1 січня наступного року)**

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол.	ВВП, млн. дол.	Темп приросту, % до попереднього року	Обсяг ПІІ до ВВП, % (порогове значення індикатора більше 25% або дорівнює їм)	Чистий приріст ПІІ	Приріст ПІІ до ВВП, % (порогове значення становить 5%)
2004	9 047,0	64 883	33,2	13,9	2 252,6	3,5
2005	16 890,0	86 142	86,7	19,6	7 843,0	9,1
2006	21 607,3	107 753	27,9	20,1	4 717,3	4,4
2007	29 542,7	142 719	36,7	20,7	7 935,4	5,6
2008	35 616,4	179 992	20,6	19,8	6 073,7	3,4
2009	39 824,5	117 228	11,8	34,0	4 208,1	3,6
2010	46 293,5	136 419	16,2	33,9	6 469,0	4,7
2011	49 494,4	163 160	6,9	30,3	3 200,9	2,0
2012	53 178,1	175 781	7,4	30,3	3 683,7	2,1
2013	53 704,0	183 310	1,0	29,3	525,9	0,3
2014	40 725,4	131 805	-24,2	30,9	-12 978,6	-9,8
2015	36 154,5	90 615	-11,2	39,9	-4 570,9	-5,0

Джерело: розроблено автором на основі джерел [16: 18–20]

Для визначення впливу економічного стану країни на обсяг залучених інвестицій проаналізуємо взаємозалежність між рівнем ВВП України й обсягом залучених прямих інвестицій. Для аналізу вибрані показники ВВП та чистий приріст прямих іноземних інвестицій у млн. дол. США за 2004–2015 роки (рис. 5).

По осі Y – чистий приріст прямих іноземних інвестицій в Україну, млн дол., по осі X – величина ВВП України, млн дол. США. Отримані дані підтверджують пряму взаємозалежність цих величин (при $R^2 = 0,7116$) та свідчать про те, що за збільшення ВВП обсяг прямих інвестицій зростає [10, с. 25].

Згідно з даними Національного банку України обсяги портфельних іноземних інвестицій з 2001 по 2008 роки збільшувались, однак з 2008 по 2010 роки спостерігається падіння портфельних іноземних інвестицій. Протягом 2010–2014 років загалом відбулося зростання інвестицій, однак у 2015 році знову розпочався спад. Загалом обсяги портфельних іноземних інвестицій протягом 2001–2017 років збільшилися більш ніж у 9 разів (рис. 6).

Згідно з даними Національного банку України станом на 31 березня 2017 року обсяг портфельних іноземних інвестицій в економіку України склав 29 842 млн. дол. США.

Для України характерним є перевищення частки прямих іноземних інвестицій (станом на 1 січня 2017 року вони становлять 31% від загального обсягу інвестицій) над портфельними (майже 19%). Обсяг прямих іноземних інвестицій майже в 2 рази більший за портфельні іноземні інвестиції. Прямі іноземні інвестиції завжди домінували протягом 2001–2017 років (рис. 7).

За українських реалій значна частина іноземних портфельних інвестицій до нашої держави представлена борговими інструментами, а не акціями підприємств. У платіжному балансі України ці інструменти представлені кредитами та облігаціями різного терміну дії, одержувачами яких є приватні та державні структури.

Третьою складовою іноземних інвестицій є інші інвестиційні зобов'язання, до яких, зокрема, належать кредити та позики Міжнародного валютного фонду.

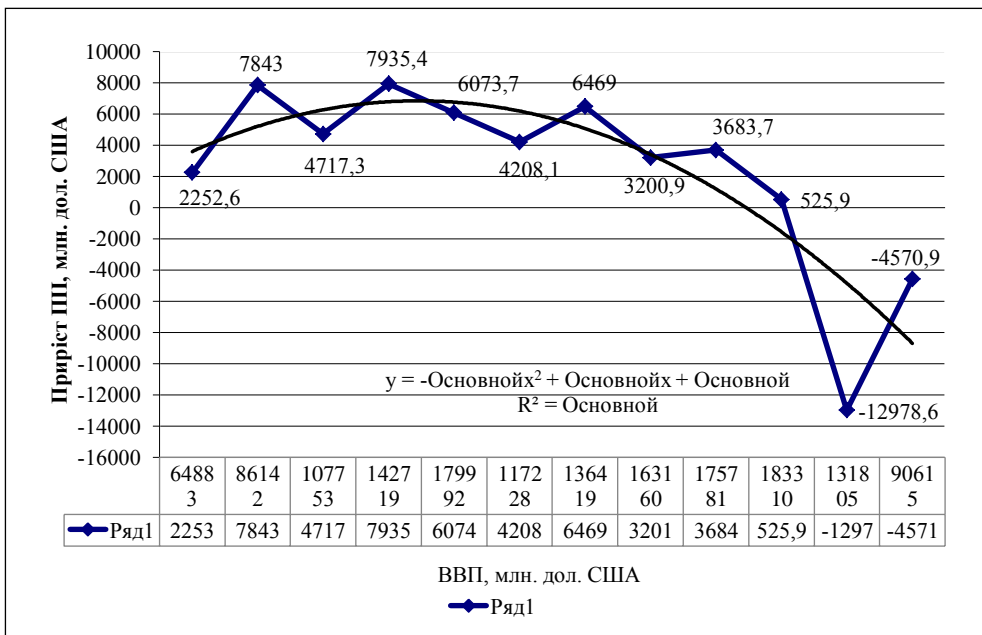

Рис. 5. Залежність прямих іноземних інвестицій від обсягу ВВП

Джерело: розроблено автором на основі джерел [10, с. 25; 12; 16; 20]

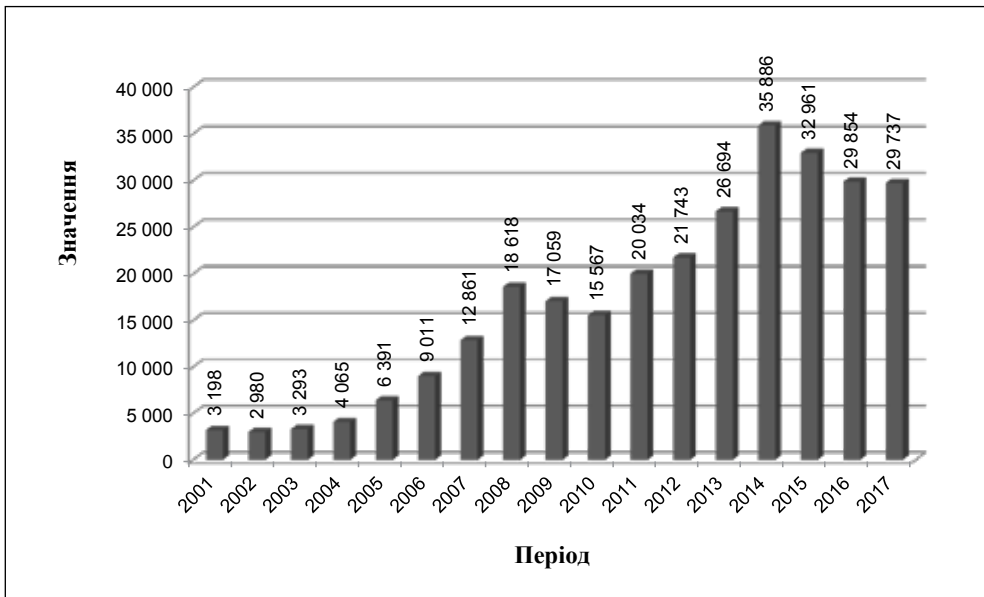

Рис. 6. Обсяг портфельних іноземних інвестицій у 2001–2017 роках, млн. дол. США

Джерело: розроблено автором на основі джерела [15]

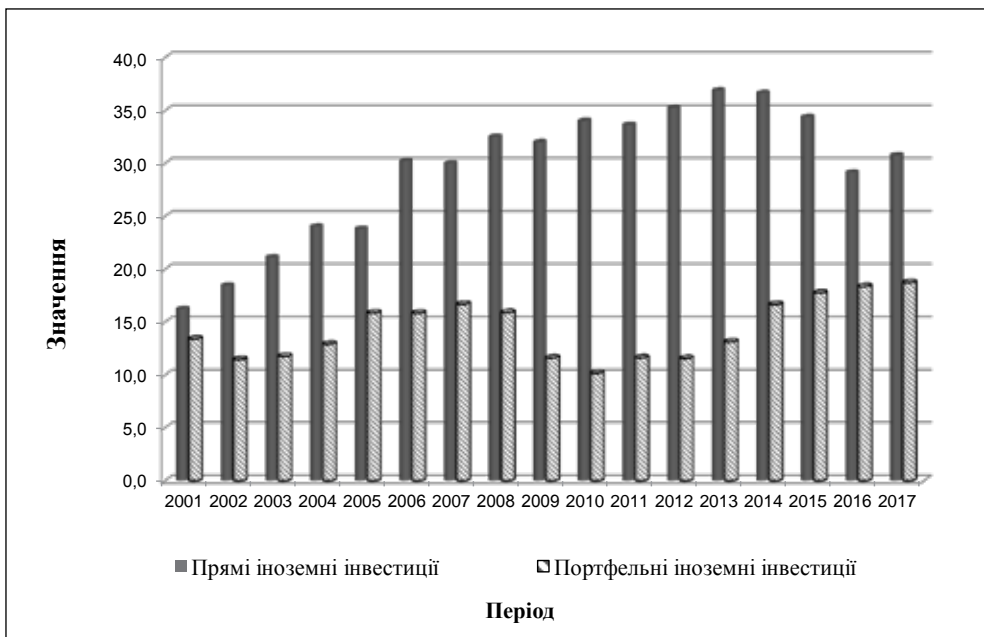

Рис. 7. Відсоткове співвідношення прямих та портфельних іноземних інвестицій у 2001–2017 роки

Джерело: розроблено автором на основі джерела [15]

Динаміка їх надходжень показує, що вони завжди займали найбільшу відсоткову частку в структурі іноземних інвестицій, хоча існує тенденція її суттєвого зменшення (станом на 1 січня 2001 року це було більше 70%, а станом на 1 січня 2017 року – близько 50%). Динаміка інших іноземних зобов'язань наведена на рис. 8.

Згідно з даними Національного банку України станом на 31 березня 2017 року обсяг інших іноземних інвестицій в економіку України склав 79 869 млн. дол. США (50% від загального обсягу іноземних інвестицій).

Україною здійснюється активне залучення коштів міжнародних фінансових організацій. Загалом кредити міжнародних фінансових організацій є пільговими, оскільки ставки за ними невисокі, а видаються вони на порівняно довгий строк. За цими ознаками кошти, залучені у міжнародних фінансових організацій, можуть вважатися капіталами. Проте вважати ці кошти інвестиціями в повному розумінні цього терміна можна далеко не завжди [21].

На кінець квітня 2017 року державна заборгованість перед МВФ ста-

новила 12,55 млрд. дол. США, зокрема 5,29 млрд. дол. США склали державний борг, а 7,26 млрд. дол. США – гарантований державою борг (або 16,9% загальної суми державного та гарантованого державою боргу).

Аналізуючи статистичні дані, представлені Міністерством фінансів України, можемо сказати про те, що станом на 30 квітня 2017 року загальна сума державного та гарантованого державою боргу України складала 74,31 млрд. дол. США (1 972,97 млрд. грн.). Державний зовнішній борг складав 36,94 млрд. дол. США (980,94 млрд. грн.), що у 1,4 рази перевищувало державний внутрішній борг, що становив 26,06 млрд. дол. США (691,98 млрд. грн.). Гарантований державою зовнішній борг перебував на рівні 10,57 млрд. дол. США (280,57 млрд. грн.). За 2012–2017 роки зовнішній державний борг та гарантований державою зовнішній боргу збільшилися у 1,23 рази в доларовому вираженні та в 4,08 рази у гривневому вираженні.

Державний борг виникає через брак у держави коштів, необхідних для виконання її функцій, серед яких слід назвати регулю-

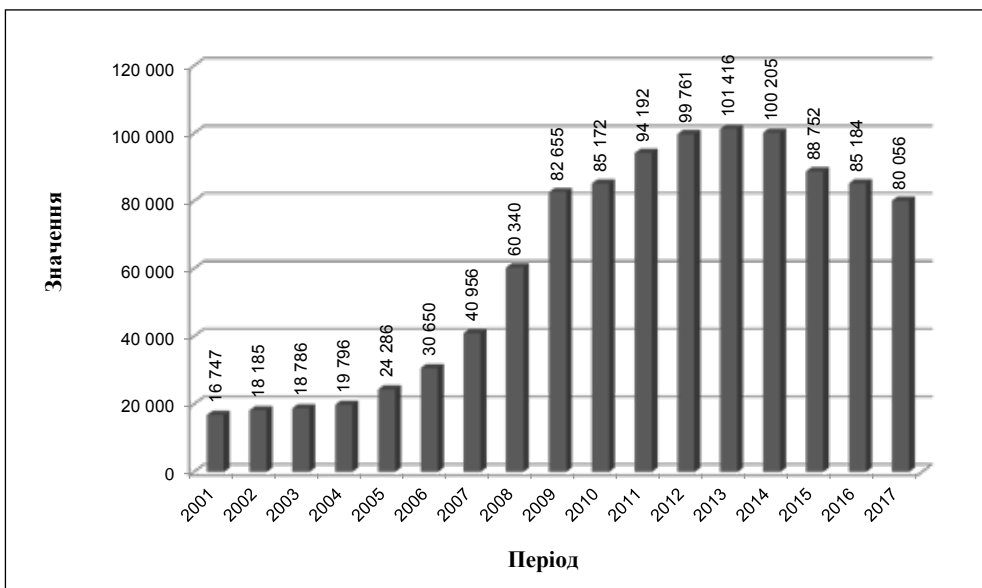

Рис. 8. Обсяг інших іноземних інвестиційних зобов'язань у 2001–2017 роках, млн. дол. США

Джерело: розроблено автором на основі джерела [15]

вання економіки, проведення соціальної політики, забезпечення обороноздатності країни, утримання пенітенціарної системи, міжнародної діяльності. Тому держава змушена мобілізувати додаткові фінансові ресурси для покриття своїх видатків, необхідних для забезпечення її діяльності та виконання функцій [22, с. 65].

До основних причин виникнення та зростання державного боргу України належать дефіцит державного бюджету та постійний дефіцит платіжного балансу, оскільки державні запозичення проводяться для покриття цього бюджетного дефіциту на регіональному та державному рівнях. Задля фінансування дефіциту держбюджету Україна залучає кошти міжнародних фінансових організацій.

Основними напрямками використання, зокрема, кредитів МВФ були надання кредитів Міністерству фінансів України для обслуговування зовнішнього боргу, фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів. Формування валютних резервів НБУ, зокрема завдяки позикам МВФ, дало змогу підтримувати стабільність національної валюти, успішно проводити грошову реформу, вводити з часом повну конвертованість гривні за поточними операціями [23, с. 50].

Висновки. Отже, економічне становище країни потребує вливання іноземного капіталу. Загалом для України можна сформу-

вати певні особливості, тенденції іноземного інвестування, адже загальний обсяг іноземних інвестицій збільшувався протягом 2000–2014 років та лише у 2015 році їх обсяг почав зменшуватися, що, зокрема, пояснюється різким зменшенням курсу гривні. Великий вплив на обсяги іноземного інвестування мала світова фінансова криза, в результаті чого чистий приріст прямих іноземних інвестицій досяг у 2015 році 12 978,6 млн. дол. США (у 2017 році приріст склав 1 501 млн дол. США). До основних інвесторів належать Кіпр, Нідерланди, Російська Федерація, Велика Британія; іноземні інвестори орієнтуються на вкладання коштів у сфери з високим рівнем рентабельності, які забезпечують швидку віддачу за невеликих вкладів. Обмеженість західних партнерів у великих інвестиціях зумовлена економічною та військово-політичною нестабільністю, високим рівнем корупції, відсутністю надійних гарантій захисту інвестицій. Спостерігається нерівномірність регіонального розподілу інвестицій, а також їх зосередження в промислових центрах, зокрема у м. Києві. Характерним є перевищення частки прямих іноземних інвестицій над портфельними. Україною здійснюється активне залучення коштів міжнародних фінансових організацій, обсяг іноземних інвестиційних зобов'язань постійно зростає.

Список використаних джерел:

1. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования / пер. с англ. Москва: Дело, 1997. 1008 с.
2. Зелль А. Бизнес-план. Инвестици и финансирование, планирование и оценка проектов / пер. с нем. Москва: Ось-89, 2007. 240 с.
3. Розенберг Дж.М. Инвестиции: терминологический словарь. Москва: ИНФРА-М, 1997. 400 с.
4. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции / пер. с англ. Москва: ИНФРА-М, 2003. 1028 с.
5. Економічна теорія: політекономія: практикум: навч. посіб. / за ред. В. Базилевича. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2013. 494 с.
6. Захожай В., Федоренко В. Страховий та інвестиційний менеджмент. Київ: МАУП, 2002. 344 с.
7. Ковтун Н. Факторний аналіз ефективності інвестиційного процесу та діяльності. URL: <http://magazine.faa.org.ua/faktorniy-analiz-efektivnosti-investitsiynogo-procesu-ta-diyalnosti.html>.
8. Оніщенко О. Теоретичні аспекти визначення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості. Університетські наукові записки. 2010. № 1 (33). С. 246–252.

9. Осецький В. Інноваційно-інвестиційних вектор соціально-економічного розвитку: регіональний аспект. Наукові праці НДФІ. 2012. № 3 (60). С. 153–185.
10. Проциликіна А., Шевчук А. Іноземне інвестування в економіку України. Науковий електронний журнал ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». 2014. № 2. С. 23–28.
11. Харламова Г. Вплив прямих іноземних інвестицій на забезпечення розвитку національної економіки України. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 7. С. 174–181.
12. Червякова В. Основні проблеми та перспективи підвищення інвестиційної привабливості України. Економіка та управління на транспорті. 2017. Вип. 4. С. 142–149. URL: <http://publications.ntu.edu.ua/eut/2017-04/142-149.pdf>.
13. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР / Верховна Рада України (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.
14. Павлова Л. Фінанси підприємств: підручник для вузів. Москва: Фінанси, ЮНІТІ, 1998. 639 с.
15. Міжнародна інвестиційна позиція // Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446#3.
16. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
17. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України на 1 жовтня 2017 року / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/ivu/ivu_u/arh_ivu2017_u.htm.
18. Валовой внутренний продукт Украины // Финансовый портал Минфин. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp>.
19. Макроекономічна статистика / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Макроекономічні показники / Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>.
21. Іноземні інвестиції в Україну: динаміка та структура. URL: <http://old.niss.gov.ua/Table/Stol15/002.htm>.
22. Руда О. Державний борг України на сучасному етапі розвитку. Економіка та держава. 2015. № 3. С. 64–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_3_16.
23. Миськів Г. Кредити міжнародних фінансових організацій в економіці України. Фінансовий простір. 2015. № 2. С. 48–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_2_7.